

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดย ธนาคารไทยในช่วง 5 ปี พ.ศ. 2533 - 2537 ในด้านผู้ผลิต ประเภท วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา ภาษา ผู้เขียนและการอ้างอิง ตลอดจนศึกษาการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

การวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐาน 3 ประการ คือ

1. ประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารไทยส่วนใหญ่ผลิตในช่วง 5 ปี พ.ศ. 2533 - 2537 คือ รายงานประจำปี และวารสารวิชาการ
2. สิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่ที่ธนาคารไทยผลิต มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและมีเนื้อหาด้านเศรษฐศาสตร์การเงิน โดยมีพนักงานของธนาคารเป็นผู้เขียน
3. ธนาคารไทยส่วนใหญ่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ทุกประเภทที่ผลิตให้หน่วยงานภายนอก ยกเว้นวารสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ภายใน

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การรวบรวมข้อมูลสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทยจำนวน 18 แห่ง เพื่อนำมาวิเคราะห์รวมทั้งสิ้น 786 ชื่อ และได้บันทึกรายละเอียดของสิ่งพิมพ์แต่ละชื่อลงในแบบบันทึกข้อมูล
2. การส่งแบบสอบถามให้แก่ผู้รับผิดชอบสูงสุดในหน่วยงานที่ทำหน้าที่ผลิตสิ่งพิมพ์ของธนาคารไทย ซึ่งจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ บุคลากรดังกล่าวอยู่ในหน่วยงานของธนาคารภาครัฐ มีจำนวน 15 คน (15 หน่วยงาน) และในธนาคารภาคเอกชน มีจำนวน 27 คน (34 หน่วยงาน) รวมทั้งสิ้น 42 คน แบบสอบถามจำนวน 49 ชุด และได้รับกลับคืนจำนวน 46 ชุด คิดเป็นร้อยละ 93.88

ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายได้ดังนี้

การวิเคราะห์สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารในด้านผู้ผลิต ประเภท เนื้อหาวิชา ภาษา ผู้เขียน และการอ้างอิง

1 หน่วยงานของธนาคารที่ผลิตสิ่งพิมพ์และจำนวนสิ่งพิมพ์ที่ผลิต

จากการวิเคราะห์สิ่งพิมพ์โดยธนาคารไทย ในช่วง 5 ปี พ.ศ. 2533 - 2537 ที่เผยแพร่อยู่ในห้องสมุดธนาคารและหน่วยงานที่ผลิตสิ่งพิมพ์ของธนาคารไทย จำนวน 18 แห่ง ปรากฏว่า มีสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคาร จำนวนรวมทั้งสิ้น 786 ชื่อ เป็นสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารภาครัฐ 314 ชื่อ และสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารภาคเอกชน 472 ชื่อ (ตารางที่ 2)

เมื่อพิจารณาหน่วยงานที่ผลิตสิ่งพิมพ์ของธนาคารนั้น หน่วยงานด้านวิชาการเป็นผู้ผลิตสิ่งพิมพ์ของธนาคารมากที่สุด 597 ชื่อ ในจำนวนนี้เป็นสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานวิชาการของธนาคารภาคเอกชน (304 ชื่อ) มากกว่าหน่วยงานวิชาการของธนาคารภาครัฐ (293 ชื่อ) แต่เมื่อพิจารณาส่วนต่างของสิ่งพิมพ์ที่มีเพียง 11 ชื่อ นับว่าจำนวนสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารภาครัฐมีจำนวนมาก เมื่อเทียบกับจำนวนธนาคารภาครัฐ ซึ่งมีเพียง 5 แห่ง ขณะที่ธนาคารภาคเอกชนมี 13 แห่ง

หน่วยงานด้านประชาสัมพันธ์ของธนาคารไทย มีจำนวนสิ่งพิมพ์ที่ผลิตรองลงมา คือ 163 ชื่อ เป็นสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของธนาคารภาครัฐ 18 ชื่อ และหน่วยงานของธนาคารภาคเอกชน 145 ชื่อ สำหรับหน่วยงานด้านการพนักงานและธุรการ ผลิตสิ่งพิมพ์มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ 15 และ 11 ชื่อ หน่วยงานด้านการพนักงานของธนาคารภาครัฐและภาคเอกชนผลิตสิ่งพิมพ์ 3 ชื่อ และ 12 ชื่อ ตามลำดับ และหน่วยงานด้านธุรการ ผลิตสิ่งพิมพ์จำนวน 11 ชื่อ โดยเป็นหน่วยงานจากธนาคารภาคเอกชนเท่านั้น

จากข้อมูลที่ได้ พบว่า หน่วยงานวิชาการของธนาคาร ผลิตสิ่งพิมพ์จำนวนมากสูงกว่าหน่วยงานด้านอื่น ๆ เนื่องมาจากขอบเขตการดำเนินงาน และการปฏิบัติงานของ หน่วยงานวิชาการ ต้องมีการค้นคว้า มีการใช้ ตลอดจนการเขียนงานวิชาการ เป็นผลให้หน่วยงานต้องมีการผลิตสิ่งพิมพ์จำนวนมาก (Jansen, 1991) อย่างไรก็ตาม ผลจากการวิจัย พบว่า ธนาคารจำนวน 3 แห่ง ไม่มีหน่วยงานด้านวิชาการทำหน้าที่ผลิตสิ่งพิมพ์ แต่มีหน่วยงานด้านการพนักงาน ประชาสัมพันธ์ และธุรการ ทำหน้าที่ดังกล่าวในธนาคารมหานคร ธนาคารแหลมทอง และธนาคารเอเชีย

2 ประเภทสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

จากสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย 786 ชื่อ จำแนกตามประเภทสิ่งพิมพ์ได้ 8 ประเภท (ตารางที่ 3) ผลการวิจัย พบว่าสิ่งประเภทพิมพ์ที่ธนาคารไทยผลิตจำนวนมากที่สุด คือ รายงานการวิจัย 216 ชื่อ รองลงมา คือ หนังสือรายปี 207 ชื่อ น้อยที่สุดคือ สิ่งพิมพ์ประเภทจุลสาร 7 ชื่อ

การที่สิ่งพิมพ์ประเภทรายงานการวิจัย และหนังสือรายปี เป็นสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารไทยผลิต จำนวนสูงกว่าประเภทอื่นนั้น อาจเนื่องมาจากการปฏิบัติงานในธนาคาร มีการค้นคว้า ศึกษาและวิจัยมาก ทำให้สิ่งพิมพ์ที่ผลิตในแต่ละปีมีลักษณะเป็นรายงานการวิจัยจำนวนมาก รายงานการวิจัยเหล่านี้มีกำหนดออกเป็นวาระต่าง ๆ เช่น รายงานวิเคราะห์รายไตรมาส ราย 6 เดือน ซึ่งไม่ใช่วารสารวิชาการ เพราะไม่มีกำหนดออกแน่นอน และชื่อที่ออกไม่ซ้ำกัน หลังจากนั้นเมื่อครบ 1 ปี ได้จัดรวมพิมพ์เป็นเล่ม และให้ชื่อใหม่ หรือเมื่อสิ้นปีได้มีการจัดทำหนังสือรายปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหนังสือที่รวมข้อมูลที่ช่วยคาดการณ์แนวโน้มทางเศรษฐกิจ จำนวนการผลิตสิ่งพิมพ์ทั้ง 2 ประเภทนี้ จึงมีออกมาอย่างต่อเนื่องจำนวนมาก

แต่ประเภทสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารไทยส่วนใหญ่ผลิตมากที่สุด คือ วารสารประชาสัมพันธ์ภายใน รายงานประจำปี และวารสารวิชาการ ซึ่งสิ่งพิมพ์ 2 ประเภทแรก มีการผลิตในธนาคารทุกแห่ง วารสารประชาสัมพันธ์ภายใน เป็นวารสารภายในที่องค์กรหรือหน่วยงาน จัดเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวภายในให้พนักงานทราบ ในฐานะที่ธนาคารเป็นองค์กรขนาดใหญ่ มีพนักงานปฏิบัติงานในสำนักงานใหญ่ และสำนักงานสาขาทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคจำนวนมาก การผลิตสิ่งพิมพ์เพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างพนักงานกับธนาคาร จึงเป็นสิ่งจำเป็น ส่วนรายงานประจำปีเป็นการเสนอรายงานผลการดำเนินงานของธนาคารในรอบปี ธนาคารแห่งประเทศไทย มีข้อกำหนดให้ธนาคารทุกประเภทต้องมีการจัดทำรายงานกิจการและผลการดำเนินงานของธนาคาร อันจะเป็นหลักฐานเสนอต่อกระทรวงการคลัง จึงทำให้ธนาคารทุกแห่งต้องมีการจัดทำรายงานประจำปี (ประสิทธิ์ รัตนวารินทร์ชัย, 2534) อีกทั้งข้อบังคับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2536 กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนทุกบริษัท รวมทั้งธนาคารพาณิชย์ทุกแห่ง ซึ่งมีการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ด้วย ต้องจัดทำรายงานประจำปี ส่งให้ผู้ถือหุ้นพร้อมทั้งหนังสือเรียกประชุมสามัญประจำปีผู้ถือหุ้น และนำส่งให้ตลาดหลักทรัพย์ภายในระยะเวลา 4 เดือน นับแต่วันสิ้นสุดรอบระยะเวลาบัญชี (จิตต์ ทศนประเสริฐ, 2537)

สำหรับวารสารวิชาการ จัดเป็นวารสารที่มาจากข้อมูลการวิเคราะห์ของธนาคาร โดยการรวบรวมข้อมูลศึกษาจากแหล่งต่างๆ หรือจากการทำวิจัยมาทำการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลภายนอกที่ธนาคารได้รับ นอกจากจะเพื่อประโยชน์ต่อการทำงานของธนาคารแล้วยังได้เผยแพร่เป็นความรู้แก่สาธารณชนด้วย (Sniderman, 1991) ธนาคารกลางในสหรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกาทุกแห่งจัดทำวารสารวิชาการของธนาคาร

ซึ่งถือเป็นวารสารวิชาชีพ (Professional Journal) (Jansen, 1991) นอกจากนี้ธนาคารกลางบางประเทศผลิตวารสารวิชาการมากกว่า 1 ชื่อ โดยกำหนดออกเป็นรายเดือน ราย 3 เดือน ได้แก่ ในประเทศฟินแลนด์ เยอรมัน สเปน ญี่ปุ่น และประเทศอื่นๆ (Pellicer, 1992)

3. วัตถุประสงค์ของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

ในด้านวัตถุประสงค์ของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย พบว่า สิ่งพิมพ์ที่ผลิตจำนวน 786 ชื่อ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยของธนาคารมากที่สุด 398 ชื่อ รองลงมา คือ เพื่อประกอบการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจและเป็นข้อมูลในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคาร 391 ชื่อ (49.74%) และเพื่อสนับสนุนและเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานธนาคาร 361 ชื่อ จากผลการวิจัยดังกล่าว เมื่อพิจารณาจากผลงานวิจัยของสรชัย พิศาลบุตร (2538) เรื่อง การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการใช้ข้อมูลสาขาเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย ที่พบว่า สารนิเทศของธนาคาร ผู้ใช้ข้อมูลสารนิเทศ เป็นนักวิชาการ นักวิจัย นักวางแผน นักศึกษาและนักธุรกิจ นักสถิติ โดยใช้ในงานวิชาการและงานวิจัยนั้นทำให้สนับสนุนงานวิจัยเรื่องนี้ ด้วยเหตุที่ว่า สารนิเทศของธนาคารที่มีอยู่ในสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคาร และมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ และงานวิจัยของธนาคารนั้น ได้มีกลุ่มผู้ใช้สารนิเทศ และใช้สิ่งพิมพ์เพื่อประโยชน์ในงานวิชาการ และงานวิจัยอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดี ผลการวิจัยได้พบว่า สิ่งพิมพ์ของธนาคารไทยทุกแห่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและเผยแพร่ข่าวสาร การดำเนินงานของธนาคาร (ข้อ 1) เพื่อการเผยแพร่ความรู้และงานวิจัยของธนาคาร (ข้อ 4) และเพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างธนาคารกับพนักงาน (ข้อ 5)

4. เนื้อหาวิชาของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

ในด้านเนื้อหาวิชาสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย 786 ชื่อ ซึ่งแบ่งได้ 3 กลุ่มสาขาวิชาพบว่า สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย มีเนื้อหาวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์มากที่สุด 716 ชื่อ รองลงมาคือ เนื้อหาวิชาอื่น 42 ชื่อ และเนื้อหาเกี่ยวกับกิจการของธนาคาร 28 ชื่อ นอกจากนี้ยังพบว่า สิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่มีกึ่งเสนอเนื้อหามากกว่า 1 สาขาวิชาเป็นหลัก โดยมีเนื้อหาวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์การเงินสูงสุด 458 ชื่อ โดยธนาคารภาครัฐและภาคเอกชน ผลิตเนื้อหาด้ำนนี้มากที่สุด น้อยที่สุดคือ เศรษฐศาสตร์และประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ มีจำนวน 1 ชื่อ เท่ากัน

หากพิจารณาเนื้อหาวิชาของสิ่งพิมพ์ตามประเภทของธนาคารผู้ผลิต เมื่อรวมสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารทุกแห่ง ปรากฏว่ามีการผลิตเนื้อหาวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์การเงินสูงสุด มีการผลิตเนื้อหาวิชาอื่น ๆ

คือ ความรู้ทั่วไปมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ประวัติศาสตร์ และมีการผลิตเนื้อหาเกี่ยวกับกิจการของธนาคารทุกแห่งเช่นกัน แห่งละ 1 - 3 ชื่อ ซึ่งมีผลสอดคล้องกับงานวิจัยของระวิทย์ บุญสินสุข (2535) เรื่องการศึกษา การสื่อสารภายในองค์กรของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยระบุว่า ทุกองค์กรต้องมีการจัดทำสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ภายใน

5. ภาษาของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

ในด้านภาษาที่พิมพ์ พบว่า สิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่จัดพิมพ์เป็นภาษาไทย 652 ชื่อ (82.95%) รองลงมาคือ ภาษาอังกฤษ 96 ชื่อ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 28 ชื่อ มีภาษาอื่นคือ ภาษาจีน จากธนาคาร 2 แห่ง คือ ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารศรีนคร ซึ่งผลิตรายงานประจำปีภาษาจีน 5 ชื่อเท่ากัน

6. ผู้เขียนของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย 768 ชื่อ เป็นสิ่งพิมพ์จากผู้เขียนภายในธนาคาร โดยใช้ชื่อหน่วยงาน 707 ชื่อ และชื่อบุคคล 61 ชื่อ สิ่งพิมพ์ที่มีผู้เขียนภายนอกมี 18 ชื่อ ใช้ชื่อบุคคล 15 ชื่อ ชื่อหน่วยงาน 3 ชื่อ เมื่อพิจารณาตามกลุ่มของธนาคารพบว่า สิ่งพิมพ์ธนาคารภาครัฐ จำนวน 314 ชื่อ มีสิ่งพิมพ์จากผู้เขียนภายในมากที่สุด 313 ชื่อ ใช้ชื่อหน่วยงาน 290 ชื่อ ชื่อบุคคล 23 ชื่อ มีสิ่งพิมพ์จากผู้เขียนภายนอกเพียง 1 ชื่อ โดยใช้ชื่อหน่วยงาน

จากสิ่งพิมพ์ของธนาคารภาคเอกชน จำนวน 472 ชื่อ มีสิ่งพิมพ์ที่มาจากผู้เขียนภายในธนาคารมากที่สุด 455 ชื่อ ใช้ชื่อหน่วยงาน 417 ชื่อ และชื่อบุคคล 38 ชื่อ มีสิ่งพิมพ์ที่มาจากผู้เขียนภายนอก 17 ชื่อ ใช้ชื่อบุคคล 15 ชื่อ และชื่อหน่วยงาน 2 ชื่อ

ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานศึกษาของครรชิต มาลัยวงศ์ (2536) เรื่อง สารนิเทศทางธุรกิจ ที่พบว่า สารนิเทศของธนาคาร มีผู้เขียนภายในธนาคารเป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์เศรษฐกิจของธนาคาร และจากการศึกษาของ Cooper (1989), Sniderman (1991), Jansen (1991) และ Pellicer (1992) กล่าวถึงเศรษฐกิจของธนาคารกลาง ธนาคารพาณิชย์ ทำหน้าที่ค้นคว้าและเขียนรายงานการวิจัย บทความวารสารวิชาการ ตลอดจนจัดทำสิ่งพิมพ์ที่สะท้อนสภาพเศรษฐกิจ และเรื่องที่เกี่ยวข้อง

7. การอ้างอิงของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

ในด้านการอ้างอิงสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคาร สิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่ 774 ชื่อ มีการอ้างอิง สิ่งพิมพ์ส่วนน้อย 12 ชื่อ ไม่มีการอ้างอิง ปริมาณการอ้างอิงจำแนกตามลักษณะการอ้างอิงส่วนใหญ่ มีการอ้างอิงแบบเชิงอรรถมากที่สุด 697 ชื่อ จำแนกเป็นเชิงอรรถอ้างอิงสูงสุด (590 ชื่อ) เชิงอรรถเสริมความ (98 ชื่อ) และเชิงอรรถโยง (9 ชื่อ) รองลงมาคือมีการอ้างอิงท้ายบทเล่ม (75 ชื่อ) และการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (2 ชื่อ) ซึ่งเป็นการอ้างอิงในสิ่งพิมพ์ของธนาคารกรุงเทพเพียงแห่งเดียว

จากผลการวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า การอ้างอิงในสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย ที่ปรากฏโดยทั่วไปเป็นการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ และเป็นเชิงอรรถอ้างอิงสูงสุด จากการสำรวจพบว่าการอ้างอิงที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ซึ่งไม่ถูกต้องตามมาตรฐานทั่วไปของเชิงอรรถอ้างอิง คือเป็นลักษณะการอ้างอิงท้ายหรือใต้ตารางที่นำมาประกอบเนื้อ โดยใช้คำว่า ที่มา, หมายถึง, หรือเครื่องหมาย * ดอกจัน เป็นส่วนใหญ่ และการอ้างอิงที่ไม่เป็นที่นิยมใช้ คือ การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา

รูปแบบการอ้างอิงในสิ่งพิมพ์ของธนาคารทั้งหมดนั้น มีทั้งเป็นรูปแบบที่ใช้กันถูกต้องตามหลักเกณฑ์มาตรฐานการอ้างอิง และเป็นแบบการอ้างอิงที่ไม่มีเกณฑ์มาตรฐาน ข้อสังเกตการอ้างอิงในสิ่งพิมพ์ที่เป็นรูปแบบถูกต้อง พบมากในการอ้างอิงในสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารกรุงไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารแห่งประเทศไทย โดยเฉพาะธนาคารกรุงไทย ผู้รับผิดชอบการผลิตสิ่งพิมพ์ของธนาคาร คือ รองผู้จัดการฝ่ายวิจัยธุรกิจ นายสุพัฒน์ รัชตเมธี ได้ให้ข้อสังเกตว่า การอ้างอิงในสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารมีความจำเป็นต่อการแสดงเป็นหลักฐานว่า งานค้นคว้า งานเขียน ที่เสนอ อยู่บนพื้นฐานความจริง มีหลักฐานที่อ้างอิงได้ ธนาคารกรุงไทย ได้ให้ความสำคัญต่อการอ้างอิงอย่างมากในสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยฝ่ายวิจัยธุรกิจของธนาคาร จะแสดงหลักฐานที่มาของงานโดยนำเสนอเป็นการอ้างอิงทุกครั้ง และพยายามคงรักษาเป็นรูปแบบมาตรฐานที่เพื่อให้ถูกต้องด้วย (สุพัฒน์ รัชตเมธี, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2538)

การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

จากการสอบถามหน่วยงานที่ผลิตเรื่องการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่ผลิตในช่วง 5 ปี พ.ศ. 2533 - 2537 จำนวน 49 หน่วยงาน ของธนาคารไทยภาครัฐและภาคเอกชน 18 แห่ง ในด้านความรับผิดชอบในการเผยแพร่ การกำหนดนโยบาย การเผยแพร่ จำนวนการผลิตสำหรับการเผยแพร่สิ่งพิมพ์แต่ละประเภทในปี พ.ศ. 2537 ตลอดจนจนขอบเขตของการเผยแพร่ และวิธีการเผยแพร่สิ่งพิมพ์

สำหรับการส่งแบบสอบถามไปยังหน่วยงานที่ผลิตสิ่งพิมพ์ 49 หน่วยงาน ได้รับคำตอบ 46 หน่วยงาน (93.88%) โดยผู้ตอบเป็นผู้รับผิดชอบหน่วยงานผลิตสิ่งพิมพ์ธนาคารภาครัฐ 15 หน่วยงาน และหน่วยงานธนาคารภาคเอกชน 31 หน่วยงาน ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายได้ ดังนี้

1. การเผยแพร่สิ่งพิมพ์และนโยบายการเผยแพร่ของหน่วยงานที่ผลิต

หน่วยงานที่รับผิดชอบการผลิต 46 หน่วยงาน ดังกล่าว ทุกหน่วยงานทำหน้าที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ด้วย หน่วยงานส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายเผยแพร่เป็นจำนวน 35 หน่วยงาน ไม่มีการกำหนดนโยบาย 11 หน่วยงาน ในจำนวนนี้ 6 หน่วยงาน จากธนาคาร 3 แห่ง คือ ธนาคารออมสิน ธนาคารนครธน และธนาคารแหลมทอง ที่หน่วยงานเผยแพร่สิ่งพิมพ์ทั้งหมดของธนาคาร ไม่มีการกำหนดนโยบาย (ตารางที่ 11) การกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ สามารถใช้เป็นหลักเกณฑ์แนวทางต่อการปฏิบัติงานเผยแพร่โดยตรง ทำให้ทราบงานเผยแพร่สิ่งพิมพ์ของธนาคาร เพื่อวางแผนกำหนดแนวทางให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การผลิตสิ่งพิมพ์ และส่งผลต่อการผลิตในด้านจำนวนการผลิตการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมได้ต่อไป

จะเห็นได้ว่า หน่วยงานทั้งหมดที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ของธนาคาร 3 แห่ง ไม่มีการกำหนดนโยบายนั้น อาจเป็นเพราะ ประการแรกธนาคารมีการผลิตสิ่งพิมพ์น้อยประเภท ประการที่ 2 คือ การที่ธนาคารไม่ได้ให้ความสำคัญมากนักในการผลิตและเผยแพร่สิ่งพิมพ์โดยเฉพาะธนาคารออมสินซึ่งมีหน่วยงานเผยแพร่สิ่งพิมพ์ 4 หน่วยงาน ขณะที่ธนาคารนครธน มีการผลิตสิ่งพิมพ์ 3 ประเภท สิ่งพิมพ์ที่ผลิตเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทเน้นการทำงานของธนาคาร และธนาคารแหลมทองเช่นเดียวกัน มีการผลิต 2 ประเภท คือ วารสารประชาสัมพันธ์ภายใน เพื่อใช้ภายใน และ รายงานประจำปี เหตุผลดังกล่าวของธนาคารทั้ง 3 แห่ง อาจเป็นส่วนสนับสนุนเรื่องการไม่กำหนดนโยบายการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ได้

2. จำนวนสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทที่ผลิตสำหรับการเผยแพร่

ในด้านจำนวนสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทที่ผลิตสำหรับการเผยแพร่ พิจารณาจากจำนวนพิมพ์ต่ำสุด - สูงสุด ของสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทที่ผลิตในปี พ.ศ. 2537 พบว่า จำนวนพิมพ์แตกต่างกันไปตามประเภทของสิ่งพิมพ์และขนาดของธนาคาร มีสิ่งพิมพ์ 2 ประเภท ที่ทุกธนาคารผลิต คือ วารสารประชาสัมพันธ์ภายใน และรายงานประจำปี จำนวนพิมพ์ต่ำสุด - สูงสุด ของสิ่งพิมพ์แต่ละประเภท เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างธนาคารผู้ผลิต พบว่า ธนาคารขนาดใหญ่จะมีจำนวนพิมพ์ต่ำสุด-สูงสุด อยู่ในเกณฑ์ที่มากกว่าธนาคารขนาดเล็ก ดังเช่น ธนาคารกรุงเทพผลิตวารสารประชาสัมพันธ์ภายใน จำนวนพิมพ์ต่ำสุด 5,000 จำนวนพิมพ์สูงสุด 10,000 ฉบับ ข้อพิจารณาอีกประการหนึ่ง คือ จำนวนพนักงานธนาคาร มีผลต่อการกำหนด

จำนวนฉบับที่จัดพิมพ์ ตัวอย่างเช่น วารสารประชาสัมพันธ์ภายในคือ 1 ฉบับ ต่อพนักงานธนาคาร 4 คน หรือการที่ธนาคารขนาดใหญ่ เช่น ธนาคารกสิกรไทย ผลิตวารสารประชาสัมพันธ์ภายใน 1 ฉบับ ต่อพนักงาน 1 คน ทำให้ต้องมีการพิมพ์จำนวน 16,400 ฉบับ (ธนาคารกสิกรไทย, 2538)

3. ขอบเขตของการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

ในด้านขอบเขตการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทยสรุปได้ว่า ทุกหน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่จุลสารและรายงานการประชุม ทำหน้าที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ทั้ง 2 ประเภท เฉพาะหน่วยงานภายในธนาคารส่วนหน่วยงานที่เผยแพร่วารสารประชาสัมพันธ์ภายใน ซึ่งจำนวนหน่วยงานส่วนใหญ่ (15 จาก 21 หน่วยงาน) ต้องเผยแพร่สิ่งพิมพ์ประเภทนี้ เฉพาะหน่วยงานภายในธนาคาร เช่นเดียวกัน

ส่วนการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ทั้งภายใน และภายนอกหน่วยงานธนาคารนั้น พบว่า ธนาคารส่วนใหญ่ มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่หนังสือ จุลสาร รายงานการประชุม รายงานประจำปี วารสารวิชาการ และหนังสือรายปี

จากการพิจารณาจำนวนหน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์แต่ละประเภทที่ผลิตให้แก่หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกธนาคาร (ตารางที่ 14) จำแนกตามธนาคารแต่ละแห่ง พบว่า ธนาคารสูงสุด 16 แห่ง มีการเผยแพร่รายงานประจำปี ธนาคาร 11 แห่ง เผยแพร่วารสารวิชาการ ซึ่งสิ่งพิมพ์ทั้งสองประเภทดังกล่าวมีการเผยแพร่เกินครึ่งของธนาคารทั้งหมด

ส่วนสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น มีไม่ถึงครึ่งของธนาคารทั้งหมดที่เผยแพร่ให้กับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกธนาคาร คือ หนังสือ รายงานการวิจัย หนังสือรายปี จุลสาร และวารสารประชาสัมพันธ์ภายใน

4. วิธีการเผยแพร่สิ่งพิมพ์แต่ละประเภทของธนาคารไทย

หน่วยงานที่รับผิดชอบการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ทุกแห่งให้สิ่งพิมพ์ทุกประเภทเป็นอภิชนทานการทั้งสิ้น โดยมีจำนวนหน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์แต่ละประเภท ดังนี้ หนังสือ 13 หน่วยงาน จุลสาร 3 หน่วยงาน วารสารวิชาการ 18 หน่วยงาน วารสารประชาสัมพันธ์ภายใน 21 หน่วยงาน รายงานการวิจัย 9 หน่วยงาน รายงานการประชุม 3 หน่วยงาน รายงานประจำปี 19 หน่วยงาน หนังสือรายปี 7 หน่วยงาน นั้น

การเผยแพร่โดยการแลกเปลี่ยน ส่วนใหญ่เป็นสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารวิชาการ และรายงานประจำปี โดยแลกเปลี่ยนกับองค์การภายนอกธนาคาร

การจำหน่ายมีหน่วยงานส่วนน้อย เพียง 2-4 หน่วยงาน จำหน่ายสิ่งพิมพ์ประเภท หนังสือ วารสาร วิชาการ รายงานการวิจัย และหนังสือรายปี

การเผยแพร่ โดยวิธีอื่นในแต่ละประเภทสิ่งพิมพ์ มีความแตกต่างกัน เพราะการเผยแพร่โดยวิธีอื่นนั้น ไม่ได้มีการกำหนดกลุ่มผู้รับแต่แรก มักจะเป็นการให้อภินันท์นาการแก่ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้เห็นสมควรจะได้รับ หรือผู้ที่ได้ติดต่อมายังหน่วยงานธนาคาร เพื่อขอรับอภินันท์นาการหรือแลกเปลี่ยน เป็นที่น่าสังเกตว่าวารสารประชาสัมพันธ์ภายใน ไม่ได้กำหนดขอบเขตเผยแพร่ภายนอก (ตารางที่ 13) แต่หากหน่วยงานเห็นควรส่งให้ผู้เกี่ยวข้องที่เหมาะสม ก็จะทำอภินันท์นาการสิ่งพิมพ์ไปด้วย (ซึ่งมี 3 หน่วยงาน) และมี 2 หน่วยงาน ที่จัดส่งให้เพราะมีผู้ติดต่อขอเข้ามาที่หน่วยงาน จุดที่น่าสนใจอยู่ที่แม้ว่าการผลิตสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารวิชาการ และรายงานประจำปี มีจำนวนน้อยกว่าสิ่งพิมพ์ที่มีการผลิตสูงสุดและอันดับรอง ของธนาคารไทย คือ รายงานการวิจัย และ หนังสือรายปีก็ตาม (ตารางที่ 3) แต่ในเรื่องการเผยแพร่ นั้น หน่วยงานที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ทั้งสองประเภท มีจำนวนหน่วยงานมากกว่า และมีการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ดังกล่าวสูงกว่าหน่วยงานที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ในการเผยแพร่ถึง 2 วิธี คือ การให้เป็นอภินันท์นาการและการแลกเปลี่ยน

5. วิธีการให้สิ่งพิมพ์เพื่อเป็นอภินันท์นาการ

หน่วยงานส่วนใหญ่มีวิธีการเผยแพร่สิ่งพิมพ์แต่ละประเภทโดยการให้เป็นอภินันท์นาการเจาะจง ผู้รับ ได้แก่ หนังสือ วารสารวิชาการ วารสารประชาสัมพันธ์ภายใน รายงานการวิจัย รายงานประจำปี หนังสือรายปี ยกเว้นหน่วยงานที่เผยแพร่จุลสารที่มี 2 ใน 3 แห่ง ที่เผยแพร่โดยให้เป็นอภินันท์นาการ

สำหรับวิธีให้อภินันท์นาการแก่ผู้ที่ติดต่อขอขอบริบ มี 2 วิธี 1) ให้มารับเองมี 14 หน่วยงาน ใช้วิธีนี้กับสิ่งพิมพ์ประเภทรายงานประจำปี 2) จัดส่งทางไปรษณีย์ ในสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารวิชาการ และ หนังสือรายปี

วิธีอื่น ๆ มีจัดมุมเผยแพร่ให้หยิบอ่านในธนาคาร 2 หน่วยงาน จัดโดยส่งทางไปรษณีย์แก่พนักงานธนาคารที่ปลดเกษียณ 2 หน่วยงาน ซึ่งล้วนเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารประชาสัมพันธ์ภายใน ส่วนอีก 3 หน่วยงาน อภินันท์นาการแก่ผู้เกี่ยวข้องในสิ่งพิมพ์ 3 ประเภท คือ รายงานการวิจัย แจกแก่ผู้ร่วมวิจัย รายงานการประชุม เผยแพร่แก่ผู้เข้าร่วมประชุม และรายงานประจำปี เสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

6. กลุ่มผู้รับเป้าหมายของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย

การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ให้เป็นอภิชนนทานการโดยเจาะจงผู้รับนั้นมีทั้งหน่วยงานภายใน และหน่วยงานภายนอก กลุ่มผู้รับนั้นสามารถจำแนกได้ว่าเป็นกลุ่มผู้รับภายใน หรือภายนอกธนาคารและรับสิ่งพิมพ์ประเภทใด พบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่เผยแพร่ หนังสือ วารสารวิชาการ รายงานการวิจัย รายงานประจำปี แก่กลุ่มผู้รับเป้าหมายที่เจาะจงให้เป็นอภิชนนทานการ ได้แก่ พนักงานธนาคาร ผู้ถือหุ้น หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชน สถาบันการศึกษา ยกเว้นหน่วยงานที่เผยแพร่รายงานการวิจัย ซึ่งมีจำนวนไม่ถึงกึ่งหนึ่งที่เจาะจงให้แก่ผู้ถือหุ้นธนาคาร สำหรับลูกค้าของธนาคารเป็นกลุ่มผู้รับสิ่งพิมพ์สองประเภท คือ วารสารวิชาการ และรายงานประจำปี

กลุ่มผู้รับอื่น ๆ มี 1 หน่วยงาน เผยแพร่หนังสือแก่ห้องสมุด (2 หน่วยงาน) เผยแพร่ วารสารวิชาการและรายงานประจำปีแก่สถาบันการศึกษา (1 หน่วยงาน) เผยแพร่วารสารวิชาการและ (1 หน่วยงาน) เผยแพร่รายงานประจำปี แก่พนักงานเมือง

สำหรับวารสารประชาสัมพันธ์ภายในนั้น มี 12 หน่วยงาน ทั้งหมดเผยแพร่แก่พนักงานธนาคาร ตามที่ได้กำหนดว่า เผยแพร่เฉพาะหน่วยงานภายในและภายนอกธนาคาร แต่การเผยแพร่ไปยังหน่วยงานภายนอกธนาคารแก่ลูกค้าของธนาคาร ประชาชน หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชน สถาบันการศึกษา ล้วนเป็นการให้อภิชนนทานการแก่ผู้ที่ติดต่อขอออกรับทั้งสิ้น

แต่หน่วยงานส่วนใหญ่ที่เผยแพร่ วารสารวิชาการ รายงานประจำปี มีกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ถือหุ้น หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชน กล่าวได้ว่าสิ่งพิมพ์ทั้งสองประเภทนั้น แม้ว่าธนาคารจะไม่ได้มีการผลิตเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีการเผยแพร่เป็นจำนวนมากกว่า รายงานการวิจัย และหนังสือรายปี

7. วิธีการจำหน่ายสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทของธนาคารไทย

หน่วยงานที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ด้วยวิธีการจำหน่าย มีหน่วยงานจำหน่ายสิ่งพิมพ์ประเภทละ 2 หน่วยงาน ดังนี้ หนังสือ รายงานการวิจัย หนังสือรายปี ส่วนวารสารวิชาการมี 4 หน่วยงาน ใช้วิธีจำหน่ายเป็นรายฉบับ/เล่ม และออกรับเป็นสมาชิก พบว่า หน่วยงานที่จำหน่ายหนังสือ และหนังสือรายปี จำหน่ายเป็นรายฉบับ/เล่ม และมี 4 หน่วยงาน ที่จำหน่ายวารสารวิชาการ โดยให้บอกรับเป็นสมาชิก และมี 2 หน่วยงาน จากทั้งหมด ใช้การจำหน่ายเป็นรายฉบับ/เล่ม เช่นเดียวกับ 2 หน่วยงานที่มีการจำหน่ายรายงานวิจัย ใช้การบอกรับเป็นสมาชิก และมีเพียง 1 หน่วยงานในนั้น ใช้วิธีจำหน่ายเป็นรายฉบับ/เล่มด้วย

จะเห็นได้ว่าการจำหน่ายสิ่งพิมพ์ เป็นวิธีการเผยแพร่วิธีหนึ่งที่หน่วยงานเผยแพร่ส่วนน้อยของธนาคาร มีการใช้วิธีจำหน่ายสิ่งพิมพ์ ทั้งจำหน่ายเป็นรายฉบับ/เล่ม และบอกรับเป็นสมาชิก โดยที่หน่วยงานเผยแพร่ส่วนใหญ่ ยังคงใช้วิธีการให้อภินันทนาการ หน่วยงานที่จำหน่ายสิ่งพิมพ์ อาจมีการให้เป็นอภินันทนาการแก่ผู้เกี่ยวข้องภายในธนาคาร พนักงานธนาคาร แต่เมื่อมีการเผยแพร่ไปยังหน่วยงานภายนอกธนาคารได้ใช้วิธีการจำหน่าย ด้วยวิธีการจำหน่าย 2 วิธีดังกล่าว อาจเป็นเหตุผลได้ว่า ประเภทสิ่งพิมพ์ที่มีการจำหน่าย เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีจำนวนการผลิตสำหรับการเผยแพร่จำกัด (หนังสือ รายงานการวิจัย วารสารวิชาการ หนังสือรายปี คู่มือตารางที่ 12) จำหน่ายแก่ผู้ซื้อ หรือสมาชิกที่ต้องการสิ่งพิมพ์แน่นอน สิ่งพิมพ์ที่จำหน่าย อาจมีกลุ่มผู้รับที่เป็นกลุ่มเดียวกับที่เคยได้รับอภินันทนาการมาก่อน ในกรณีที่หน่วยงานแห่งนั้นมีการใช้เป็นอภินันทนาการ ก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นการจำหน่าย

8. การแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์ที่ผลิตอย่างเป็นทางการ

จากหน่วยงานเผยแพร่ 46 หน่วยงาน มีการแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์อย่างเป็นทางการกับองค์กรอื่น 24 หน่วยงาน ส่วนที่เหลือ 22 หน่วยงาน ไม่มีการแลกเปลี่ยน เมื่อพิจารณาจากกลุ่มธนาคาร พบว่า หน่วยงานประมาณหนึ่ง คือ 8 จาก 15 หน่วยงานของธนาคารภาครัฐ และ 16 จาก 31 หน่วยงานของธนาคารภาคเอกชน มีการแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์อย่างเป็นทางการ แต่มีธนาคาร 2 แห่ง คือธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการ และธนาคารไทยพาณิชย์ ที่ไม่มีหน่วยงานใดของธนาคารแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์

9. เกณฑ์ที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์

จากหน่วยงานแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์ 24 หน่วยงาน มีเกณฑ์ที่ใช้แลกเปลี่ยนจำนวน 6 เกณฑ์ ดังนี้ องค์การที่แลกเปลี่ยน ราคา จำนวน เนื้อหา ประเภทของสิ่งพิมพ์ และการไม่ใช้เกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์องค์การที่แลกเปลี่ยน จำนวนถึง 14 หน่วยงาน มี 7 หน่วยงานเท่านั้น ที่พิจารณาจากจำนวนและเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ ส่วนการที่ไม่ใช้เกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น มี 7 หน่วยงาน สำหรับราคาของสิ่งพิมพ์ ไม่มีหน่วยงานใดใช้เป็นข้อพิจารณาการแลกเปลี่ยน และเกณฑ์อื่น ๆ มี 3 หน่วยงาน ได้ใช้แต่ละเกณฑ์ดังนี้ (1 หน่วยงาน) ใช้หลาย ๆ เกณฑ์ประกอบกันไป (1 หน่วยงาน) มีการแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการ และ (1 หน่วยงาน) แลกเปลี่ยนจากองค์การอื่นที่ขอแลกเปลี่ยนครั้งคราว

10. องค์การที่ธนาคารไทยตกลงแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์

จากหน่วยงานแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์ 24 หน่วยงาน มีการแลกเปลี่ยน สิ่งพิมพ์กับธนาคารภาครัฐ 5 แห่ง ธนาคารภาคเอกชน 13 แห่ง หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานภาคเอกชน สถาบันการศึกษา

อื่น ๆ พบว่า รายงานประจำปีเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีการแลกเปลี่ยนกับธนาคาร 15 แห่ง ธนาคารภาครัฐ 4 แห่ง และธนาคารภาคเอกชน 11 แห่ง หนังสือและรายงานการวิจัย แลกเปลี่ยนกับธนาคาร 11 แห่ง เป็นภาครัฐ 5 แห่ง ธนาคารภาคเอกชน 6 แห่ง ส่วนวารสารประชาสัมพันธ์ภายใน แลกเปลี่ยนกับธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร และธนาคารกรุงศรีอยุธยา (ตารางที่ 21)

การแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์กับหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษา คือสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ วารสารวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือรายปี รายงานประจำปี ส่วนหน่วยงานเอกชนแลกเปลี่ยนหนังสือ วารสารวิชาการ และรายงานการวิจัยเท่านั้น

การแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์กับองค์กรที่ธนาคารตกลงแลกเปลี่ยน นอกจากจะพิจารณาเกณฑ์การแลกเปลี่ยนของแต่ละแห่งแล้ว พบว่า ประเภทของสิ่งพิมพ์เป็นตัวกำหนดในการแลกเปลี่ยนกับองค์กรใด ๆ ด้วย แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่ตอบเกณฑ์การแลกเปลี่ยน พิจารณาจากประเภทสิ่งพิมพ์ (ตารางที่ 21) เพียง 5 หน่วยงานก็ตาม

รายงานประจำปี เป็นสิ่งพิมพ์ประเภทแรกที่มีการแลกเปลี่ยนกับธนาคารเกือบทุกแห่ง ยกเว้นธนาคารแห่งประเทศไทย เพราะรายงานประจำปีของธนาคารแห่งประเทศไทย มีการเผยแพร่ในหน่วยงานภายในเท่านั้น (จากตารางที่ 3 มีการผลิต, ตารางที่ 14 ไม่มีการเผยแพร่หน่วยงานทั้งภายใน และภายนอกธนาคาร)

ประเภทสิ่งพิมพ์อันดับรองลงมา คือ วารสารวิชาการ และรายงานการวิจัย มีการแลกเปลี่ยนกับองค์กรอื่น ๆ ในสัดส่วนที่เท่ากัน แต่วารสารวิชาการมีการกระจายการแลกเปลี่ยนในทุก ๆ กลุ่ม

สิ่งพิมพ์ทั้ง 4 ประเภท มีการแลกเปลี่ยนกับองค์กรอื่น ๆ มากกว่าประเภทอื่น ล้วนเป็นสิ่งพิมพ์ที่กำหนดออกต่อเนื่อง แน่นนอน และเป็นข้อมูลในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่แลกเปลี่ยนไป เช่นเดียวกับกับประเภทสิ่งพิมพ์ที่มีการแลกเปลี่ยนน้อย และไม่มีการแลกเปลี่ยน คือ จุลสาร และรายงานการประชุม เนื่องจากประเภทจุลสารมีการผลิตเป็นจำนวนน้อยกว่าประเภทอื่น ส่วนรายงานการประชุมเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีจำนวนที่จัดว่าเผยแพร่เฉพาะภายในธนาคาร และเป็นการใช้งานภายในมากกว่าการเผยแพร่ภายนอก จึงทำให้ไม่มีการแลกเปลี่ยนในสิ่งพิมพ์ประเภทนี้

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่ธนาคารผลิตตามขอบเขตการเผยแพร่ จำนวนการผลิตที่สัมพันธ์กับประเภทที่ผลิต วิธีการเผยแพร่ การให้เป็นอภินิทนาการ กลุ่มผู้รับเป้าหมาย วิธีการจำหน่าย หน่วยงานที่มีการแลกเปลี่ยน ล้วนมีส่วนสัมพันธ์กับการพิจารณาผลิตสิ่งพิมพ์ของธนาคารทุกแห่ง

ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการผลิตสิ่งพิมพ์ของธนาคารได้ต่อไป เรื่องการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ของธนาคาร จะเป็นข้อมูลในการจัดหาสิ่งพิมพ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุด และหน่วยงานอื่น ๆ ที่สนใจในสิ่งพิมพ์ของธนาคาร ทำให้ทราบว่า สิ่งพิมพ์ใดที่มีการเผยแพร่ เผยแพร่ด้วยวิธีใด ติดต่อกับธนาคารอย่างไร วิธีได้มาซึ่งสิ่งพิมพ์เป็นอย่างไร ทั้งจากการขอกินันท์นาการ การซื้อ และการแลกเปลี่ยน

การทดสอบสมมติฐาน

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ 3 ประการ ดังนี้

สมมติฐานข้อ 1. ประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารไทยส่วนใหญ่ผลิต ในช่วง 5 ปี พ.ศ. 2533 - 2537 คือ รายงานประจำปี และวารสารวิชาการ ผลการวิจัยปรากฏว่า ประเภทสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารส่วนใหญ่ผลิต คือ วารสารประชาสัมพันธ์ภายใน รายงานประจำปี และวารสารวิชาการ โดยที่สิ่งพิมพ์สองประเภทแรกมีการผลิตในธนาคารทั้ง 18 แห่ง ส่วนวารสารวิชาการมีธนาคารส่วนใหญ่ จำนวน 13 แห่ง ที่ผลิตจะเห็นได้ว่าสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและมีการผลิตในธนาคารทุกแห่งหรือเกือบทุกแห่ง คือ สิ่งพิมพ์ทั้งสามประเภทดังกล่าวข้างต้น ผลการวิจัยดังกล่าวได้พิสูจน์สมมติฐานอย่างชัดเจน โดยเพิ่มสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารประชาสัมพันธ์ภายในอีกหนึ่งประเภท ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ ด้วยเหตุว่า ธนาคารมีหน้าที่ดำเนินการทางการเงิน ข้อมูลจากการปฏิบัติงาน ได้แก่ รายงานการทำงานประจำวัน สัปดาห์ เดือน รายไตรมาส นำเสนอในลักษณะบทความวิชาการซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นเรื่องการพัฒนาทางการเงิน และเศรษฐกิจ กฎข้อบังคับของธนาคารข้อมูลอีกประเภทหนึ่ง คือ รายงานการวิเคราะห์ ได้แก่ รายงานที่มีการวิเคราะห์เศรษฐกิจ คาดการณ์แนวโน้มเศรษฐกิจ ล้วนเป็นข้อมูลจากการทำงานของเศรษฐกิจ พนักงานของธนาคาร ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jansen (1991) เรื่องการจัดอันดับหน่วยงานวิชาการของธนาคารกลางที่ผลิตวารสารวิชาชีพธนาคาร พบว่า หน่วยงานวิชาการของธนาคารกลางที่มีการเลือกเข้าจัดอันดับนั้น ประสบความสำเร็จในฐานะที่เป็นผู้ผลิตข้อมูลด้านการเงินให้แก่สาธารณชน และธนาคารทุกแห่งมีการจัดพิมพ์ Review และ Professional journals ด้วย เช่นเดียวกับวารสารวิชาการของธนาคารกลาง Cleveland มีการจัดทำจำนวนมากหลายรายชื่อ (Sniderman, 1991) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Pellicer (1992) เรื่องธนาคารกลางในฐานะที่เป็นผู้ผลิตสารสนเทศ และข้อมูล มีการผลิตสิ่งพิมพ์หลากหลายประเภท หนึ่งในประเภทที่ผลิตและพบว่ามีจำนวนมาก คือ รายงานประจำปี และวารสารวิชาการ ที่มาจากกฎระเบียบการดำเนินงานทางการเงิน (Federal Reserve Regulatory Service) ซึ่งปรากฏในธนาคารกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับรายงานประจำปี ธนาคารทุกแห่งต้องมีการจัดทำรายงานผลกิจการของธนาคาร ทั้งในรูปแบบรายงานงบทดล รายงานการดำเนินงาน เพื่อเสนอต่อธนาคารแห่งประเทศไทย ตลาดหลักทรัพย์

แห่งประเทศไทย และกระทรวงการคลัง สำหรับวารสารประชาสัมพันธ์ภายในธนาคารทุกแห่งมีการจัดทำสิ่งพิมพ์ประเภทนี้ เพื่อเป็นการสื่อสารภายใน บอกข่าวคราวความเคลื่อนไหวให้พนักงานในธนาคารได้ทราบ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจการภายในของธนาคาร และเป็นผลการวิจัยที่ทีมงานวิจัยของ ระวิทย์ บุญสินสุข (2536) เรื่องการศึกษาการสื่อสารภายในองค์กรของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สนับสนุนประเด็นที่ว่าทุกองค์กรมีการจัดทำสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ภายใน

สมมติฐานข้อ 2. สิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่ที่ธนาคารไทยผลิต มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ และมี เนื้อหาด้านเศรษฐศาสตร์การเงิน โดยมีพนักงานของธนาคารเป็นผู้เขียน

ผลการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่า การวิจัยในด้านวัตถุประสงค์ของสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารไทยส่วนใหญ่ผลิตมากที่สุด มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยของธนาคาร (ตารางที่ 4) ผลการวิจัยดังกล่าวจึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ ด้วยเหตุว่า ประเภทสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่มาจากการผลิตสิ่งพิมพ์ด้านการปฏิบัติงานธนาคาร งานค้นคว้าวิจัย สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารภาครัฐส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ และเป็นข้อมูลในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารภาคเอกชนส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของธนาคารเป็นอันดับหนึ่ง ในการนี้ธนาคารทั้งสองกลุ่มยังมีการผลิต สิ่งพิมพ์ที่มีวัตถุประสงค์อันดับรองที่ตรงกันคือ เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยของธนาคาร และเมื่อรวมสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารทั้งสองกลุ่มผลิตทั้งหมดแล้ว ปรากฏผลว่า สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์อันดับหนึ่งคือ เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยของธนาคาร ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสรชัย พิลาสมุทร (2538) เรื่องการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการใช้ข้อมูล สาขาเศรษฐศาสตร์ของกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลเศรษฐศาสตร์ พบว่าแหล่งข้อมูลเศรษฐศาสตร์ต่างๆ ผลิตข้อมูลเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทา รักษศิริ (2537) เรื่องการใช้ สารนิเทศเชิงพาณิชย์ของสถาบันการเงิน พบว่าสถาบันการเงินประเภทธนาคารใช้สารนิเทศในการประกอบธุรกิจขององค์กรและเพื่อการวิจัยขององค์กร ดังนั้นผลผลิตของสารนิเทศในรูปของสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่ เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์การเผยแพร่ความรู้วิชาการ และงานวิจัยขององค์กร รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ Snideiman (1991) เรื่องการดำเนินงานของเศรษฐกิจในแผนกวิจัยของธนาคารกลาง Cleveland พบว่าที่ธนาคาร Cleveland นักวิจัยและเศรษฐกิจ ได้ศึกษารายงานการปฏิบัติงานภายในธนาคาร จัดทำในรูปแบบสิ่งพิมพ์ เพื่อรายงานผลการวิจัยนั้นเสนอต่อผู้บริหาร และเผยแพร่เป็นความรู้ต่อสาธารณชนด้วย

ในด้านเนื้อหาที่ธนาคารส่วนใหญ่ผลิต คือเศรษฐศาสตร์การเงินนั้น ผลการวิจัยปรากฏว่าธนาคารไทยทั้ง 18 แห่ง ผลิตสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาด้านเศรษฐศาสตร์การเงินสูงสุด 458 ชื่อ จากทั้งหมด 786 ชื่อ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า สิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่ที่ธนาคารผลิตมีเนื้อหาด้านเศรษฐศาสตร์

การเงิน ด้วยเหตุที่สภาพการดำเนินงานทางการเงินธนาคาร ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของธนาคารต่อเรื่องเศรษฐกิจของประเทศ มีผลให้หรือเกิดสภาพบังคับที่ทำให้ธนาคารมีการผลิตสิ่งพิมพ์เนื้อหาเศรษฐศาสตร์การเงิน (วเรศ อุปปาทิก, 2535) ซึ่งมีจำนวนสูงสุดเมื่อรวมธนาคารทั้ง 18 แห่ง มากกว่าเนื้อหาวิชาการด้านอื่น จากการจัดแบ่งเนื้อหาวิชาการของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย ตามแนวทางการจัดแบ่งหมวดหมู่หนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน และจากการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์สามารถดำเนินธุรกิจข่าวสารข้อมูล รวมทั้งการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นผลให้ธนาคารมีข้อมูลการเงิน การลงทุน อันจะเป็นสารนิเทศทางเศรษฐศาสตร์การเงิน ซึ่งอยู่ในรูปแบบสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาดังกล่าวเพิ่มขึ้นด้วย

การที่ผู้เขียนสิ่งพิมพ์ของธนาคารส่วนใหญ่เป็นผู้เขียนที่เป็นพนักงานของธนาคารนั้น เนื่องจากธนาคารเป็นแหล่งสารนิเทศทางเศรษฐศาสตร์การเงินการธนาคาร มีการผลิตสิ่งพิมพ์ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารจึงมาจากพนักงานธนาคารที่เป็นเศรษฐกร นักวิจัย นักวิเคราะห์ทางการเงิน สอดคล้องกับการศึกษาของ Junge (1979) แหล่งข้อมูลธุรกิจที่สำคัญ คือธนาคาร ข้อมูลธุรกิจธนาคารมีการจัดทำโดยหน่วยงานด้านวิเคราะห์ และพัฒนาระบบการเงินที่มีเจ้าหน้าที่ธนาคารที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดทำรายงานการวิจัย ตลอดจนสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ๆ และการศึกษาของ Cooper (1989) เรื่อง "เศรษฐกร" ที่พบว่า งานของเศรษฐกรมี 2 อย่าง คือ การวิเคราะห์ (Analyzing) และการสรุป (Briefing) เพื่อนำมาซึ่งการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานธนาคาร และที่สำคัญคือ งานวิจัยของ Jansen (1991) เรื่องการจัดอันดับหน่วยงานวิชาการของธนาคารกลางในการผลิตวารสารวิชาชีพธนาคาร พบว่า มีการจ้างเศรษฐกรจำนวนมาก ในธนาคารกลางแต่ละแห่ง เพื่อให้ผลิตผลงานวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ โดยที่สำนักผู้ว่าการ Board of Governor มีเศรษฐกรถึง 200 คน และธนาคารกลางของรัฐอื่นๆ มีจำนวนเศรษฐกรลดหลั่นกันลงมา และจากการศึกษาของ Sniderman (1991) ที่พบว่าเจ้าหน้าที่ธนาคาร เศรษฐกรของธนาคารกลาง Cleveland (Federal Reserve of Cleveland) มีหน้าที่เขียน ค้นคว้าเพื่อผลิตและจัดทำสิ่งพิมพ์ รายงานเป็นข้อมูลให้แก่ผู้บริหารในการตัดสินใจ ใช้เป็นข้อมูลในการปฏิบัติงาน และเป็นสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ทางวิชาการ ผลการวิจัยสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย มีผู้เขียนเป็นพนักงานของธนาคาร จึงสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยเรื่องดังกล่าว

สมมติฐานข้อ 3. ธนาคารไทยส่วนใหญ่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ทุกประเภทที่ผลิตให้หน่วยงานภายนอกยกเว้นวารสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ภายใน

ผลการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสอบถาม สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทยให้แก่หน่วยงานภายในและภายนอกธนาคาร พบว่ามีการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ดังกล่าวทั้ง 8 ประเภท คือ หนังสือ จุลสาร วารสารวิชาการ วารสารประชาสัมพันธ์ภายใน รายงานการวิจัย รายงานการประชุม รายงานประจำปี และหนังสือรายปีให้แก่

หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกธนาคาร (ตารางที่ 14) สำหรับวารสารประชาสัมพันธ์ภายในนั้นไม่มีการเผยแพร่แก่หน่วยงานภายนอกโดยเฉพาะ (ตารางที่ 13) อย่างไรก็ตามสิ่งพิมพ์ประเภทดังกล่าวในทางปฏิบัติได้มีการเผยแพร่แก่หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกธนาคาร ทั้งนี้เนื่องมาจากวารสารประชาสัมพันธ์ภายในนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดีต่อพนักงานและธนาคาร ซึ่งไม่ได้มีเป้าหมายที่จะเผยแพร่แก่หน่วยงานภายนอกธนาคาร แต่เมื่อมีหน่วยงานภายนอกขอภินันท์นาการ หรือแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์ดังกล่าวจึงเป็นการเผยแพร่ทั้งภายในและภายนอกด้วย โดยที่ธนาคารเผยแพร่เพียง 7 แห่ง จากธนาคารที่ผลิต 18 แห่ง ซึ่งไม่ได้จัดว่าเป็นส่วนใหญ่ของธนาคารที่มีการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ประเภทนี้ให้หน่วยงานภายนอก ยกเว้นวารสารเพื่อประชาสัมพันธ์ ประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับสมมติฐาน แต่ปรากฏว่า สิ่งพิมพ์ประเภท รายงานการประชุม และ หนังสือรายปี นั้น มีจำนวนธนาคารไม่ถึงครึ่งที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ดังกล่าว จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ในส่วนนี้ ที่ว่าธนาคารส่วนใหญ่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ทุกประเภทที่ผลิตให้หน่วยงานภายนอก ยกเว้นวารสารประชาสัมพันธ์ภายใน ทำให้งานวิจัยดังกล่าว มีการพิสูจน์สมมติฐานได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ด้วยเหตุว่า ธนาคารที่เผยแพร่สิ่งพิมพ์ทุกประเภทให้หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกธนาคารนั้น มีการผลิตสิ่งพิมพ์ไม่เท่ากัน จึงไม่อาจชี้ชัดได้ว่าธนาคารทุกแห่งเผยแพร่สิ่งพิมพ์ทุกประเภทที่ผลิตให้หน่วยงานทั้งภายในและภายนอก ผลการวิจัยพบว่า รายงานการประชุมเป็นสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารส่วนใหญ่ใช้ในงานภายในของธนาคาร ไม่ได้มีขอบเขตเน้นเผยแพร่ภายนอกเท่าใดนัก ยกเว้นธนาคาร 2 แห่ง คือ ธนาคารไทยพาณิชย์ และ ธนาคารศรีนคร ที่มีการจัดประชุมวิชาการบ่อยครั้ง มีสิ่งพิมพ์ที่มาจากการประชุมจำนวนมาก (ตารางที่ 3) และมีการเผยแพร่ทั้งภายในและภายนอกธนาคาร (ตารางที่ 13 และ 14) อย่างไรก็ตาม ธนาคารทั้งหมด 18 แห่ง มีการผลิตรายงานการประชุม 5 แห่ง เผยแพร่เพียง 2 แห่ง จึงไม่ได้จัดว่าเป็นจำนวนธนาคารส่วนใหญ่ ที่มีการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ประเภทดังกล่าว

ในส่วนหนังสือรายปีนั้น มีธนาคารผลิตมากถึง 8 แห่ง แต่มีการเผยแพร่ภายในและภายนอกธนาคาร เพียง 3 แห่ง ซึ่งไม่ได้จัดว่าเป็นธนาคารส่วนใหญ่เช่นกัน อาจเป็นเพราะหนังสือรายปีเป็นสิ่งพิมพ์ที่เน้นใช้ในการปฏิบัติงานภายใน หรือการจัดทำหนังสือรายปีมีการใช้ต้นทุนสูง ธนาคารบางแห่งจึงมีการจำหน่ายหนังสือรายปี (ปรีชา ถูกมี, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2538) จึงเป็นเหตุให้ไม่อาจเผยแพร่ไปสู่หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกได้ในวงกว้าง เป็นเพียงเอกสารใช้งานภายในธนาคาร และเผยแพร่ภายนอกเมื่อมีผู้ขอภินันท์นาการ หรือธนาคารจัดจำหน่ายสิ่งพิมพ์ประเภทดังกล่าวนี้แทน (ตารางที่ 18) ผลการวิจัยในประเด็นนี้จึงไม่อาจสอดคล้องกับสมมติฐานได้ในประเด็นดังกล่าวข้างต้น

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานผู้ผลิตสิ่งพิมพ์ของธนาคารไทย

1. หน่วยงานผู้ผลิตควรผลิตสิ่งพิมพ์ในประเภทที่ขาดแคลน คือ จุลสารวิชาการ เนื่องจากจะเป็นแหล่งข้อมูลประเภทหนึ่งในการประกอบการค้นคว้าอ้างอิงได้เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะได้รายละเอียดมากกว่าวารสารวิชาการที่ผลิต เพราะวารสารวิชาการประกอบด้วยบทความหลาย ๆ บทความ

2. หน่วยงานผู้ผลิตควรพิจารณาผลิตสิ่งพิมพ์ในเนื้อหาวิชาที่ยังมีการผลิตน้อยในเนื้อหาวิชาการ เศรษฐศาสตร์บางวิชา เช่น ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์การพัฒนา เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ทำให้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการ นักเศรษฐศาสตร์ ได้

3. หน่วยงานผู้ผลิตควรให้ความสนใจเรื่องการลงรายการอ้างอิงในสิ่งพิมพ์ที่ธนาคารผลิต เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสืบค้นรายละเอียดเพิ่มเติม และเป็นการแสดงหลักฐานความน่าเชื่อถือของสิ่งพิมพ์ดังกล่าว

4. หน่วยงานผู้ผลิตควรมีการเก็บบันทึกข้อมูลสิ่งพิมพ์ที่หน่วยงานรับผิดชอบผลิตได้แก่ ประวัติการจัดทำสิ่งพิมพ์ ข้อมูลสำคัญของสิ่งพิมพ์แต่ละชื่อ ต้นฉบับสิ่งพิมพ์ที่ออกทุกฉบับ/ชื่อ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลของหน่วยงานเอง เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบ ปรับปรุงการผลิตสิ่งพิมพ์และประโยชน์ต่อการค้นคว้าศึกษาของผู้รับผิดชอบการจัดทำต่อไปของหน่วยงานผู้ผลิตเองต่อไป

5. ในด้านการเผยแพร่ หน่วยงานที่เผยแพร่ควรมีการจัดทำข้อมูลประวัติการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ของธนาคาร ข้อมูลการปฏิบัติงานเผยแพร่รวมทั้งกลุ่มผู้รับเป้าหมาย เพื่อประโยชน์ต่อการค้นคว้า ดังเช่น หน่วยงานผู้ผลิต

6. สมาคมธนาคารไทย ควรเป็นหน่วยงานกลางในการเป็นศูนย์ข้อมูลสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคาร หมายความว่า กระทรวงการคลังควรออกกฎข้อบังคับให้ธนาคารทุกแห่งที่ผลิตสิ่งพิมพ์ที่มีการเผยแพร่ไปยังหน่วยงานภายนอก ให้มีการจัดส่งให้แก่สมาคมธนาคารไทย 1 ชุด เพื่อเป็นศูนย์รวมในการค้นคว้าสิ่งพิมพ์ของธนาคารไทยทุกแห่ง การให้สมาคมธนาคารไทยเป็นศูนย์รวมเอกสารสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารเพิ่มขึ้นอีก 1 แห่งจากเดิมที่มีเพียงหอสมุดแห่งชาตินั้น จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า การอ้างอิง ของนักวิชาการ นักเศรษฐศาสตร์ และผู้สนใจเพิ่มเติมได้

ข้อเสนอแนะสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดธนาคารและห้องสมุดทั่วไป

1. สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย ซึ่งได้จากการรวบรวมและวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ มีหลายประเภท และผลิตเพื่อกลุ่มผู้รับเป้าหมายที่หลากหลาย บรรณารักษ์ห้องสมุดสามารถใช้เป็นแนวทางจัดหาเพิ่มเติม เพื่อให้บริการในห้องสมุดได้

2. บรรณารักษ์ควรติดตามจัดหาสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคาร เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ เนื่องจากสิ่งพิมพ์ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ ให้ข้อมูลหลากหลายไม่เฉพาะด้านธนาคาร นอกจากนี้สิ่งพิมพ์แต่ละประเภทยังมีวิธีการเผยแพร่ที่แตกต่างกัน จึงควรพิจารณาให้ละเอียดในเรื่องดังกล่าว

3. ทมรมห้องสมุดเฉพาะ ควรร่วมมือในการรวบรวมรายชื่อจัดทำบรรณานุกรมสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทย ต่อจากการจัดหาจากเดิมที่คณะทำงานฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศในคณะอนุกรรมการพัฒนา ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผลิตซึ่งจัดทำสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2533 เพื่อให้ได้บรรณานุกรมสิ่งพิมพ์ของธนาคารที่ครบถ้วนและต่อเนื่อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ในการเข้าถึงสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคาร

ข้อจำกัดในการวิจัย

ธนาคารของประเทศไทยมีทั้งหมด 19 ธนาคาร แต่ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาจากสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคารไทยทั้ง 18 ธนาคาร ไม่มีการวิเคราะห์รวบรวมสิ่งพิมพ์จากธนาคารไทย 1 แห่งคือ ธนาคารสหธนาคาร อันเนื่องมาจากอุปสรรคการไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของธนาคารดังกล่าว

แนวทางการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการเลือกศึกษาเฉพาะสิ่งพิมพ์ประเภทใดประเภทหนึ่งเพื่อให้ได้รายละเอียดเฉพาะด้าน เช่น สิ่งพิมพ์ประเภทประชาสัมพันธ์ภายในธนาคาร ในด้านการผลิต การวิเคราะห์ หรือการศึกษาด้านการสื่อสารภายในองค์กร

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์สารสนเทศที่ธนาคารไทยผลิต เพิ่มเติมจากประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ โสตทัศนวัสดุ จานบันทึกข้อมูล สื่อบันทึกข้อมูลรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยธนาคาร ปรากฏในรูปแบบ CD - ROM หรือข่าวสารบนอินเทอร์เน็ต จากโฮมเพจของธนาคารไทยบางแห่ง เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารไทยพาณิชย์